

Кравченко Уляна

Життєвий шлях

У листі до Агатангела Кримського Іван Франко зізнавався: "Ще в гімназії я влюбився був у дочку одного руського попа Ольгу Рошкевич... Наша любов тяглася десять літ, батьки зразу були прихильні мені, але по моїм процесі 1878-1879 р. заборонили мені бувати в своїм домі, а в 1880 р. присилювали панну вийти заміж за іншого... Се був для мене важкий удар... Пізніше я познайомився з двома руськими поетесами, Юлією Шнайдер і Климентією Попович, але жодна з них не мала на мене тривкого впливу. Більше враження зробила на мене знайомість з одною полькою, Йосифою Дзвонковською. Я хотів женитися з нею, та вона, чуючи в собі початки сухіт, відправила і в кілька літ пізніше вмерла як народна вчителька... Фатальне для мене було те, що, вже листуючись з моєю теперішньою жінкою, я здалека пізнав одну панночку польку і закохався в неї. Отся любов перемучила мене дальших десять літ..."

Юлія Шнайдер народилася 18 квітня 1860 року в містечку Миколаєві над Дністром на Дрогобиччині, її батько – Юлій, мати – Юлія, дочка – Юлія Юліївна. Мати – Юлія Лопушанська – донька греко-католицького священика. Батько – Юлій Шнайдер, комісар Жидачівського повіту.

Шнайдер українською — "кравець", тому Юлія Юліївна Шнайдер, взяла собі псевдонім Уляна Кравченко. Шнайдери були типовою українізованою родиною німців у Галичині, які добре знали українську мову та культуру, родичалися з корінним населенням.

Маленькою зростала на українських і польських піснях і легендах, які гарно виконувала мати. Початкову освіту майбутня письменниця здобула вдома. Її вчителькою була німкеня, яка часто розмовляла з ученицею про німецьку та світову літературу. Потім її вихователем стали книжки татуса (він був монархістом і глибоко шанував цесаря) та газеті "Галицька зоря", яку батько передплачував і де він друкував свої вірші на політичні теми.

Дівчинка росла чемною, спокійною, поводила себе по-дорослому. Юлія нагадувала картоплину, що проросла у темному льосі, перенесла майже всі дитячі хвороби, тому не гралася з двома братами і сестрою. Вона багато читала, вела щоденник, якому довіряла свої рожеві мрії про лицаря, малюнки весільної сукні, думки про смерть. Тоді Юлія почала віршувати. Коли Юлі було десять, була вражена смертю батька, – так склався тип людини, якій не хотілося жити. Понад десять років родина Шнайдерів мешкала в Миколаєві в будинку письменника Миколи Устияновича.

Із 17-ти років Юлія Шнайдер навчалася у Львівській учительській семінарії. Жила у Львові в родині дядька по матері – судового радника Омеляна Лопушанського. У дядька була бібліотека російської літератури, українці (Г. Квітка-Основ'яненко, І. Котляревський, Ю. Федькович, І. Франко) були заборонені. Юлія читала чуже, писала своє. За довгі роки добре навчилася ховати свої рукописи, навіть закопувати їх. У 1881

р., в першому і другому номерах львівського журналу "Зоря" з'явилося її оповідання "Калитка".

Після семінарії 40 років життя Юлія Шнайдер учительювала у школах Львівщини. Спочатку Юлія була вчителькою-практиканткою школи містечка Бібрка за 30 км від Львова. Заздрісні колежанки поїдали дівчину плітками. Працює 30 годин на тиждень, веде гурток шиття. Платні ледве вистачає, а вона ще утримує хвору матір. І як вони пропустили, що Юлія написала повість "Марта" та кілька оповідань і віднесла рукописи до редакції львівського журналу "Зоря"? Кілька місяців слабенька повість припадала пилом; потім Іван Франко, гортаючи рукопис, звернув увагу на вірш у повісті:

Згадай мене, милий, та згадай весною,
як перша фіялка до тебе всміхнеться;
фіялкою тямиш – квітчав запашною
ти мою головку. Ох і досі сниться!

Він відредагував поезію і опублікував її у "Зорі". А вчительці написав фіолетовим чорнилом на рожевому папері листа. Юлія Шнайдер була щаслива. А хто не радів своїй першій публікації?

І. Франко порадив: "У Вас є далеко більша спосібність до поезії, і то до ліричної поезії, ніж до повісті. І я раджу Вам працювати на тім полі".

З 1883 р. молоді люди почали жваве листування. Вона називала його Мироном (так Івана тільки неня називала), він її – Надбібрянкою. Вони спілкувалися реально й віртуально (не тільки у листах; Франко працював у газеті Kurjer Lvovski і час від часу залишав для Юлії зашифровані послання у рубриці "Кореспонденція").

У грудні 1883 р. у Бібрці відбулася їхня перша зустріч. На Франка Юлія враження не справила: "зріст зависокий, руки замалі, очі не блискучі. Ну, але то правда, що кого пан Біг обдарував гарною, золотою душею, той повинен тим одним вдовольнитися". Вони продовжують листування, Франко грайливо заводить мову про сімейний соціалізм, спільне життя у селі.

Дівчині ж надзвичайно лестило, що їй говорить компліменти не якийсь жовтодзьобий парубок, а авторитетний письменник. Франко пообіцяв відвідати Юлію вдруге на Різдво. Але заважали паралелі: зацікавленість Франка поетесою Климентією Попович, учителькою з-під Дрогобича Ольгою Білінською. Іван Якович Різдво провів у гостях у Ольги, освідчився їй, жінка навіть пошила весільну сукню, яку Франко попросив заховати. Ольга Білінська так ніколи і не вийшла заміж.

17 червня 1884 р. на офіційних виборах "сталої вчительки" пани "радні", чесно визнали бездоганну трирічну працю Юлії, але обрали на вчителя іншу особу – поляка. І Юля написала Франкові: "Серед поганої ляшні жити мені обридло, як ніколи". Головною причиною необрання була незалежна поведінка письменниці: треба ж – єдина спілкується українською, а не польською чи державною німецькою; ходить до бібліотеки Оссолінських, навіть до театру; її бачили на вулиці з письменником Володимиром Коцовським.

Навчальний рік у вересні 1884 р. Уляна Кравченко розпочала в сусідньому з

Бібркою селі Стоки (за 8 км). Тут школи раніше не було, треба було її організувати. Під будинок для школи, поки громада збудує новий, місцевий піп віддав "дяківку", заняття у якій Шнайдер описує так: "Щохвилини кусень грубий глини й вапна із стелі спадає. Наука в класі зимній, без підлоги і, як дотепер було, без шиб у вікні, не конче добре впливає на моє здоров'я".

Письменник допоміг Юлії влаштуватися на роботу у львівському інституті сестер василіанок. Пара почала бачитися частіше. І хоч писала Юлія про "сльози-мімози"

На біль чужий душа, мов цвіт мімози;

у пісні сій — мої і ваші сльози,

Франко допоміг їй опублікувати вірші у "Зорі", газеті "Діло", інших виданнях; він знайшов видавця для її збірки "Prima Vera" ("Рання весна", лат.). Юлія Шнайдер стала першою жінкою-поетесою у Галичині, яка опублікувала книжку.

Молода жінка відверто кокетувала: зранку давала згоду йти заміж, а ввечері забирала свої слова назад. "І хто кому натхненням був? Ти мені чи я тобі? Чи се я - "Я дубам не пара, і тінь твоя на мене упала?..". Пояснювала, що замилювання творчістю — це одне, а коли уявила, що Франко буде цілий день перед очима, то не захотіла; поставала в думках Уляни Кравченко не родина, а літературна фабрика, у якій чоловік творить в одній кімнаті, вона - в іншій.

У цей час Іван Франко писав у листах Климентії Попович про Юлію: "Панна Шнайдер остільки щасливіша, що не журиться ніякими дрібницями щоденного життя, попросту для того, бо їх не бачить. Жие тільки між хмарками, цвітками і безкровними ідеалами. Оригінальна натура, невилічимо - як мені здається - хвора на ідеалізм".

Від листопада 1885 р. по липень 1886 р. Юлія працювала приватною вчителькою в селі Руденка біля Лопатина на Львівщині, в родині польського поміщика. У 1886-1888 рр. вчителювала в селі Лужок Долішній на Дрогобиччині. Там вона узнала про одруження Франка і занотувала у щоденнику: "Душе, ти вірила, сумнівалася, боролася, в кінці в темному пересвідченні безсилля - заціпеніла. Думо моя, і ти мертва. Серце, ти, незважаючи на все, рятуй мене своїм багатством, вливай м'якими струями ліки на мої рани. Покривджена, сумна, переможена звертаюся до тебе, природо-нене, джерело життя, заспокоєння".

Юлія Шнайдер вийшла заміж за Яна Нементовського, вчителя-поляка, на 17 років старшого; жили біля Дрогобича. Вона продовжила листування з Франком, але чоловікові листів не показувала (деякі місця вирізала).

У травні 1887 р. І.Франко вперше опублікував твори Ю.Шнайдер під псевдонімом Уляна Кравченко. У 1891 р. вийшла друком поетична збірка "На новий шлях" Уляни Кравченко.

З 1888 р. аж до 1920 р. з невеликими перервами вона працювала в селі Сільці на Дрогобиччині.

Уляна Кравченко пережила Івана Франка на 30 років.

Померла вона 31 березня 1947 року. Похована в Перемишлі.